

Verlag VAN WORKSHOP 3: GEBIEDSGERICHTE PLATTELANDSONTWIKKELING: HOE INTEGRATIE EN SAMENWERKING BEVORDEREN?

19/12/2017, VAC Hasselt

Francis Turkelboom, Ilse Simons, Lieven De Smet, Valerie Himschoot en Dieter Mortelmans

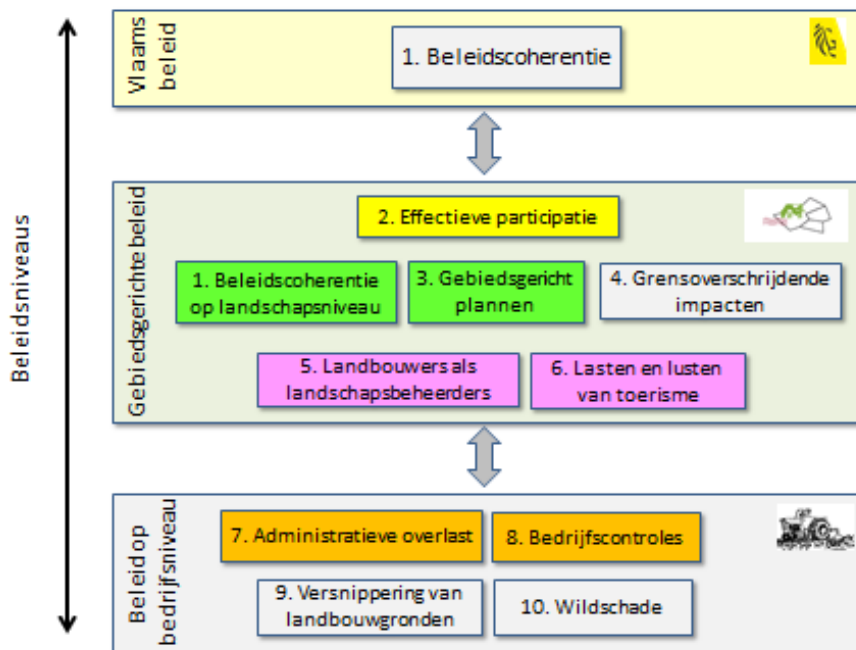
Doelstelling

Deze workshop richtte zich hoe het beleid beter kan inspelen om kwalitatieve streekeigen landschappen in Vlaanderen te behouden. Op basis van de ervaringen van Voeren werden er een aantal "interventiethema's" geïdentificeerd (zie flukleuren in onderstaande figuur).

De specifieke workshopdoelstellingen waren:

1. Reflectie over het huidige en potentiële instrumentarium om duurzaam en socio-economisch verantwoord landschapsondersteuning te organiseren.
2. Validatie (of invraagstelling) en aanvulling van de beleidsaanbevelingen voor het Voeren rapport.
3. Leren van elkaars standpunten over de voorgestelde interventiethema's.

Interventie-thema's om het typische landschap te bestendigen

Workshopproces

Samen met de deelnemers zal er gezocht worden naar relevante en gedragen beleidsaanbevelingen voor de voorgestelde interventiethema's. Het onderstaande verslag is het resultaat van de suggesties van de deelnemers. Elk thema werd door 2 groepen besproken, behalve thema 4 (feedback van slecht 1 persoon).

Thema 1: Beleidscoherentie en gebiedsgericht plannen

1. Randvoorwaarden

Er werden een aantal randvoorwaarden vermeld die belangrijk zijn om gebiedsgericht plannen mogelijk te maken: een goede gebiedsafbakening, duidelijke doelstellingen, een mandaat, structurele gebiedsfinanciering, participatie (met inspraak!), en timing (met eindpunt & niet te lange procedures).

2. Rol van gebiedsfacilitator

Een neutrale gebiedsregisseur werd als essentieel aanzien, hoewel er wat vragen waren over hoe die 'neutraliteit' kan bepaald worden. Om goed te functioneren heeft zo'n regisseur een visie, mandaat en empathie nodig. Anderzijds moet niet elke organisatie deze capaciteit in huis hebben, en kunnen ze hiervoor krachten bundelen.

3. Samenwerken voor gebiedsgericht plannen

Gebiedsgericht plannen heeft een format nodig voor de ontwikkeling van een streefbeeld van een gebied. Dit kan best opgevat worden als een gezamenlijk leertraject, welke zal leiden tot wederzijds inzichten en zal helpen bij het vinden van win-wins en synergiën tussen verschillende 'eigen brillen'. Zo'n proces moet ook ruimte creëren voor bottom-up voorstellen i.v.m. het gebied en het participatieproces. Hier werd ook wel gewezen op de mogelijke risico's/bias tijdens participatieve processen.

4. Flexibiliteit

Er werkt opgemerkt dat samenwerken over de grenzen van entiteiten niet echt wordt aangemoedigd. De (Vlaamse) overheid zou dit kunnen stimuleren door het algemeen belang boven het organisatiebelang te plaatsen, en 'beter samenwerken' als doelstelling te stellen. Om dit mogelijk te maken is het belangrijk dat er meer flexibiliteit mogelijk is op lokaal niveau - binnen een groter beleidskader, en dat iedere organisatie inschikkelijk is met zijn eigen doelstellingen. Dit zal vaak leiden tot een compromis over doelen van verschillende instanties en tussen het Vlaamse niveau en het gemeentelijk niveau.

Ook werd opgemerkt dat er uiteindelijk 1 streefbeeld voor een gebied moet gekozen worden. Dit zal inhouden dat prioriteiten/keuzes moeten gemaakt worden. Dit werd ook gerelateerd met welke toekomstvisie voor landbouw gekozen wordt.

5. Meerwaarde van gebiedsgericht plannen

Een gebiedsgericht plan (of streefbeeld) waar enkel meerwaarde is op een Vlaams niveau, wordt lokaal niet geapprecieerd en zal afgestraft worden via gemeente verkiezingen. Daarom is het essentieel dat het plan moet leiden tot een lokale meerwaarde, maar ook dat de lasten en lusten evenwichtig verdeed worden (die verdeling moet daarom niet per se puur financieel zijn). Die baten moeten ook duidelijk gedefinieerd worden en in de kijker geplaatst worden.

6. Leren van andere voorbeelden

Er werd verwezen naar het vb. van de Hoge Kempen waar zonder mandaat of middelen, maar met een wervend verhaal, een succesvol proces in gang werd gezet. Het is wel belangrijk dat het verhaal ook 'klopt'. Ander vb. is de Merode waar men met crowdfunding geld werd opgehaald voor projecten die het publiek aanspreken (stijl "National Trust") Er zijn ook nog andere interessant vb. buiten Vlaanderen, zoals ZO-Engeland, Frankrijk (Parc National), en Wallonië.

Thema 2: Landbouwers als landschapsbeheerders (betere verdeling van lasten en lusten)

1. Geïntegreerde visie

Er is nood aan een geïntegreerde visie, gebaseerd op een grondige analyse van de situatie, en kijken vanuit de bril van de verschillende belanghebbenden. Er moet gekeken worden waar de lusten en de lasten precies liggen voor de verschillende belanghebbenden en hoe deze meer op elkaar afgestemd kunnen worden.

2. Landschapbouwers

Landbouwers gericht laten meewerken en betalen voor het landschap behoud: Boeren mee inschakelen in landschapsbeheer en dit valoriseren. Bv. het valoriseren van het organisch materiaal die bij het beheer ontstaat, vb. biomassa, pellets gebruiken voor houtkachels.

Bedenking: Natuur wordt door de landbouwers in de Voerstreek als vijand gezien.

3. Oplossingen om het spanningsveld tussen landbouw en toerisme te verminderen

Iemand had de bedenking dat de inkomsten uit het toerisme eerder laag liggen om hieruit geld te genereren voor de landbouwers voor hun diensten van het behoud van het landschap. Een aantal vb. om deze inkomsten te verhogen werden opgesomd:

- Streekproducten produceren en centraliseren, zodat de marketing en de administratie door één persoon kan uitgevoerd worden die hiervoor wordt aangesteld.
- Eigen Voerense melk en melkproducten op de markt brengen.
- Return mogelijkheden creëren vanuit het toerisme voor de landbouw, vb:
  - Betaalparking inrichten en de inkomsten daarvoor voor het behoud van het landschap gebruiken.
  - Oprichten van een streekfonds (naar voorbeeld van de Vlaamse Ardennen). Dit fonds ontvangt geld vanuit de horeca. Het zou voor specifieke projecten kunnen gebruikt worden die bijdragen aan het behoud van het landschap.

4. Return voor landbouwers vanuit de bewoners

Return mogelijkheden creëren vanuit andere groepen die niet actief werken aan de het landschap, maar er wel genieten van het landschap. Hier gaat het enerzijds over de nieuwkomers die oude boerderijen goedkoop opkopen en er dan omvormen naar een B&B of een mooie woning.

Zou er geen mogelijkheid zijn om boerderijen die niet meer als boerderij gebruikt worden te belasten en dit geld te gebruiken voor het onderhoud van het landschap? Ook eigenaars van een tweede verblijf in de regio zouden een extra taks kunnen betalen (zoals dit ook aan de kust gebeurt) ten voordele van het landschap.

5. Sensibilisering

- Toeristen: Afval, respect voor de landbouwers. Bv. opstellen van een agenda waarbij toeristische evenementen afgestemd worden met het landbouwseizoen.
- Nieuwe eigenaars: Nieuwe eigenaars komen op het platteland wonen omdat een rustige en natuurlijke omgeving willen wonen, maar richten vaak hun tuinen en afrastering artificieel in. Het

zou goed zijn regelgeving te hebben die dit tegen gaat, bv. regelgeving voor de inrichting van de tuinen en de afrasteringen zodat deze aangepast zijn aan het landschap en geen breuk vormen.

- Kinderen/jongeren: Kampen organiseren op een boerderij. Vrijwilligerswerk organiseren voor schoolverlaters organiseren om ervaringen op te doen.

6. Landschapsverantwoorde technieken

Men stelt voor om het principe van “omkeerbaar bouwen” toe te passen (volgens dit concept worden oude gebouwen die niet meer gebruikt worden, omgebouwd naar gebouwen met een nieuwe functie). Op die manier worden geen nieuwe open ruimte aangesneden en wordt er nieuw leven geblazen in ongebruikte gebouwen.

Thema 3: Effectieve participatie en integratie van lokale kennis

1. Voorbereidingen van een participatietraject

Volgens de deelnemers van de workshop was het belangrijk dat er bij participatieprocessen **op voorhand een keuze wordt gemaakt of en in welke mate men participatie wil** (zie participatieladder). Er moet dus **duidelijkheid** zijn voor de participanten en hun engagement. Daarbij werd een **voorbereidende vergadering** naar voor geschoven, met de bedoeling om voorkennis op te bouwen i.v.m. de (standpunten van de) participanten. Niet enkel landbouworganisaties, maar ook individuele (niet-verenigde) landbouwers zouden kunnen betrokken worden in het proces. Belangrijk is om op voorhand de **schaal** van de participatie te bepalen (aantal relevante betrokkenen). Ook een **commitment van politici** bij het begin van hun legislatuur kan een stap zijn om participatieprocessen te integreren in beleidvorming.

2. Hulpmiddelen

Moderne hulpmiddelen en digitale communicatiekanalen kunnen gebruikt worden om tijd en geld uit te sparen. Voorbeelden van digitale tools zijn onder meer **websites, enquêtes, sociale media etc.** Een voordeel hiervan is de grote bereikbaarheid; een nadeel dan weer de onbereikbaarheid van bepaalde doelgroepen.

3. Timing en interne deadlines

Er werd geopperd dat dit een **non-argument** is: de deadlines zouden moeten aangepast worden in functie van een goed resultaat. Men stelde in vraag of dit geen excuus is om effectieve participatie niet te laten plaatsvinden. Als beleidsmaker is het namelijk een **risico om controle te verliezen** wanneer het maken van beslissingen niet meer volledig in eigen handen ligt. Er moet dus langs weerskanten voldoende **vertrouwen** zijn om effectieve participatie te bekomen. Participatie zou moeten worden voorzien in het proces als een **vast element**.

Anderzijds kan er worden geanticipeerd op deadlines in de opmaak van de planning. Hierbij houdt men best rekening met het feit dat **participatie tijd kost**. De deadlines horen **duidelijk en op voorhand te worden gecommuniceerd** naar alle deelnemers. Daarbij hoort ook **rekening te worden gehouden met de deadlines van àlle betrokkenen**. De doelstelling van het proces zou ten allen tijde duidelijk moeten worden getoond en vastgehouden worden.

4. Nood om expertise te versterken

Er kan een **participatieambtenaar** (extern, VLM, provincie, overheid) worden aangesteld; een neutraal iemand met de nodige expertise om gemeentes te helpen om deze processen vlot te laten verlopen en de kwaliteit ervan te verzekeren. Er kan dus **bovenlokale samenwerking** zijn in functie van

effectieve participatie. Ook kunnen er **courses** worden georganiseerd waarbij bemiddelaars zich kunnen bijscholen. “Weinig ervaring” zou geen excuus mogen zijn en men zou ten allen tijde kwalitatieve **procesbegeleiding** moeten bewerkstelligen. Belangrijk is dat iedere participant bij de aanvang van het participatieproces over **dezelfde basiskennis** beschikt. **Duidelijkheid over de doelstellingen** is ook een must (**transparantie**).

5. Alternatieve participatieprocessen

Eén voorstel was om effectief **het terrein op te gaan** om samen met alle betrokkenen op een meer informele manier bepaalde thema's of problemen te bespreken en bekijken (“met de voeten in de grond”). Een ander voorstel luidde om een **Boeren-parlement-café** te organiseren, om op meer informele manier kennis op te doen over de standpunten van de betrokkenen. **Feedback** over het participatieproces kan naderhand worden voorzien naar de deelnemers.

6. Meetbaarheid en evaluatie

Het **draagvlak** is een indicatie om de meerwaarde van het participatieproces te bepalen. De volgende **verkiezingen** kunnen een maatstaf zijn voor de tevredenheid over de beleidsbeslissingen. Men kan ook een **enquête** afnemen bij de participanten om na te gaan of de voorgestelde beslissing effectief hun standpunten weerspiegelt. Hierbij kan men nagaan of er wel **echt geluisterd** werd naar de betrokken participanten. Een andere bedenking was **of de meetbaarheid wel kwantificeerbaar is of moet zijn**. Er werd geopperd dat de aanwezigheid van een participatieproces op zich een **indicatie** is van de kwaliteit van het beslissingsproces. Tevens werd er gewezen op de noodzaak tot **nazorg en nabeschouwing**. Zo zouden de conclusies die uit het participatieproces volgen, gecommuniceerd moeten worden naar de deelnemers. Men kan daarbij nagaan of zij vinden dat hun standpunten voldoende gerespecteerd werden.

Thema 4: Administratieve last voor landbouwers en bedrijfscontroles

Onderstaande is resultaat van een gesprek met een persoon die verantwoordelijk is voor het reviseren van de inspectieverslagen van de terreincontroles van de VLM-beheerovereenkomsten voordat deze aan de landbouwers worden overgemaakt.

Landbouwers krijgen nu vrij veel controles. Vandaag worden sommige controles reeds 'samen' uitgevoerd door VLM en het Departement Landbouw en Visserij. De landbouwer heeft dan soms 4 controleurs over de vloer (is beetje intimiderend) die dan wel afzonderlijk het veld op gaan en ieder een afzonderlijk verslag maken en aan de landbouwer bezorgen .

Voorstel om dit te verbeteren:

- Eén dienst controle van de Vlaamse Overheid: De terreincontroles en administratieve controles van zowel de beheerovereenkomsten (VLM) als de agromilieumaatregelen (Departement Landbouw en Visserij) te bundelen en de landbouwer maar een enkel inspectieverslag te bezorgen.

Feedback op voorstellen van het rapport:

- '1 aanspreekpunt voor bijna alles'? Zo iemand zou immers van veel te veel zaken op de hoogte moeten zijn: BO, agromilieumaatregelen, mest, voedselveiligheid, dierenwelzijn ... Dat is quasi onbegonnen werk ... Wel zou het mogelijk moeten zijn dat een landbouwer één aanspreekpunt heeft die hem kan doorverwijzen naar de juiste diensten en personen.

In ons rapport stellen wij in dit verband dat de bedrijfsplanner vandaag al voor heel wat zaken een aanspreekpunt is, maar dat werd in vraag gesteld.

- “Controles en procedures 'flexibeler' en 'legitiemer’”? Er is een heldere procedure/richtlijn die gevolgd wordt bij het beoordelen of iemand in regel is of niet en welke sanctie daar tegenover staat. De regels zijn helder, en flexibiliteit zou eerder contraproductief zijn.